

Medya ve Şiddet

Şerife ERDEM*

Özet: Son zamanlarda şiddet olaylarının tırmanmasıyla birlikte toplumun çeşitli kesimlerinde, medyanın şiddet olgusunu yönlendirmede etkisinin olup olmadığı tartışılmaya başlanmıştır. Bir davranış olarak şiddetin mutlak genetik determinizm içinde belirlenemeyeceğinin uzun yıllardan beri farkında olunması, çevresel etkenlerin ve medya etkisinin daha fazla sorgulanması sürecini başlatmıştır.

Kitle iletişim araçları okuyucu, dinleyici ve izleyici olarak nitelendirilen pek çok insana ulaşabilme yeteneğine sahip olduğu için çevresel etkenlerin başında gelmektedir. Günümüz dünyasında kitle iletişim araçlarının eğitim, bilgi verme gibi toplumu olumlu yönde etkileme işlevlerinden daha çok saldırganlık ve şiddete yöneltme, yönlendirme işlevleri toplumsal dinamikleri tehdit eder boyutlara ulaşmıştır.

Medyanın şiddeti reytingi yükseltici bir vasıta olarak görmesi şiddet karşısındaki tavrın olumsuzlaşmasını engellemiş, şiddeti günlük yaşamın parçası gibi sunma eğilimine girmesine yol açmıştır.

Bu çalışmada medyanın şiddeti yaygınlaştırıcı etkisi, toplumdaki bireylerin şiddeti yaşamın sıradan olayları gibi algılaması üzerindeki tesirleri ortaya konulmaya çalışılmıştır. Çalışmada yöntem olarak literatür taramasına dayalı, durum tespitine yönelik betimsel bir araştırma modeli benimsenmiştir.

Araştırmada medyanın insanlar üzerinde çok derin etkiler meydana getirdiği ve getirmeye de devam ettiği, insanların medyadan etkilenerek şiddet kültürünün arttığı ve şiddeti normal bir hayat tarzı gibi görerek sorunlarını çözmede kullandıkları bulgularına rastlanmıştır.

Anahtar Sözcükler: Medya, Şiddet, Model Alma, Bilinçaltı, Duyarsızlaşma

Abstract: Recently, with the escalation of violence, it was begun to be discussed whether or not the media is influential in directing the phenomenon of violence in various parts of the society. Being aware of the fact that violence as a behavior cannot be determined in absolute genetic determinism for many years started the process of further questioning of environmental factors and the media effect.

Mass media is the leading of environmental factors because it has the ability to reach many people, which are described as reader, listener and audience. In today's world, the functions of mass media such as leading and directing to the aggression and violence rather than positively affecting the public in terms of education and informing have reached to the dimension of threatening the social dynamics.

* Cumhuriyet Üniversitesi

The media's view of violence as a means of raising the rating has hindered the negative attitude towards violence and led to be in tendency to present violence as a part of daily life.

In this research, it has been tried to be revealed influences on the perception of violent life as ordinary events of individuals in society, the violent dissemination effect of the media. In the study, a descriptive research model based on literature review and situation determination was adopted.

In the study, it has found the findings that the media brought bottomless effects on people and continued to bring them, the increase of violence culture by people affected by the media, and using it to solve their problems by seeing violence as a normal lifestyle.

Key words: Media, Violence, Taking Model, Subconscious, Desensitisation

Giriş

Günümüzde hem toplumsal varoluşu, hem de sosyalleşmeyi yaratmak ve bu ortaklığı sürdürebilmek için kitle iletişim araçlarına ihtiyaç bulunmaktadır. Genellikle kitle iletişim araçlarından bir bütün olarak söz edilir. Ancak; radyo, televizyon, yazılı basın, haber ajansları gibi farklı işlevleri yerine getiren çalışma alanları bulunmaktadır. (Soydan, Alpaslan, 2014:55) Küreselleşme ve bilgi-iletişim teknolojisindeki hızlı gelişmeler sonucunda, medyanın etkisi gittikçe artmakta ve medya en etkin sosyalleşme aracına dönüşmektedir. Gelişmiş, gelişmekte ya da gelişmemiş toplumlarda insan, medyanın etkisi altındadır. Bireyin içinde bulunduğu evren bu elektronik ağla örülmüştür.

Önceki dönemlerde yazılı basın sadece sayıca azalan okur-yazar bireylere hitap etmekteydi. Radyo ve televizyonun icadıyla okur-yazar olmama sorunu aşılmış, iletişim araçlarının geniş toplum kesimleri üzerindeki etkinliği de artmaya başlamıştır. (Pınar, 2006:7)

Şiddet tarih öncesi toplumlardan bu yana var olsa da kitlesel medyanın ortaya çıkışıyla birlikte temsili farklılaşmıştır. (McCall ve Shields, 2008: 1-9 akt:Yumrukuz, 2017:91) Eski çağlarda dramatik ya da yüz yüze yapılan savaş içerikli oyunlarda ve yarışmalarda şiddet mevcuttu. Kitlesel medyanın ortaya çıkmasıyla birlikte eklektik, kontrollü ve editoryal bir denetim altında spor, sinema ve TV endüstrisinin ürünü olarak estetize edilmiş şiddet öğelerine yer vermeye başlandı. Teknolojinin dijital ses ve görüntü kaydını alabildiğine kolaylaştırması ve sosyal medya platformlarının oluşmasıyla birlikte yeni bir köklü değişim daha meydana gelmiştir. Bu yolla şiddet, estetize edilmiş ve denetim altındaki teatral sunumunun dışına taşmış oldu. Medyanın dijitalleşmesiyle birlikte

bugün şiddetin üretimi ve dağıtımını sağlayan kanallar değişime tabi olduğundan, şiddetin toplumda alımlanma seviyesi ve oluşturduğu algı dünyası farklılaşmıştır. Bu şekilde gerçek hayatta doğrudan gözlemlenebilecek “gerçek” şiddete sanal ortamda bir aracı vasıtasıyla ve dozu hafifletilmiş haliyle maruz kalma süreci başlamıştır. (Yumrukuz, 2017:91)

Gündelik yaşamın bir parçası olarak şiddet, yaşamın sürdürüldüğü veya insan etkileşiminin gerçekleştiği tüm alanlarda görülmektedir. Her geçen gün günlük yaşantıda daha çok yer alan kendini çok farklı biçimlerde gösterebilen şiddet olgusuna, bireyler gerek yakın bireysel ilişkiler aracılığıyla ve toplumsal boyutta gerekse kitle iletişim araçları vasıtasıyla tanık olurlar. Şiddeti ev içinde, okullarda, stadyumlarda, kitle iletişim araçlarında, iş mekânlarında, sokaklarda vb. yerlerde gözlemlemek mümkündür. Fakat şiddet sadece gözlemlenen bir olgu değildir. Bireyler bu eylemlerin yansıtılış biçimlerinden yani medyanın şiddet olgusunu haber yapma tarzından ve bu haberlerde kullandığı üsluptan fazlaca etkilenirler.

Eskiden sadece belli zaman ve mekânda hayatımıza giren medya bugün günün her saatinde başvurulmuş bir bilgilenme aracı olarak daha da önem kazanmıştır. Küreselleşme rüzgarı ile birlikte medyanın klasik fonksiyonları belirtilen çerçevede hızla değişirken, artık günümüz popülist kültür şartlarında, daha ziyade eğlendirme ve tüketimi teşvik işlevi daha ön plana çıkmaktadır (Çapcıoğlu, 2008: 11-14 akt:Kayhan, 2015:63). Küreselleşmenin tetiklediği rekabet ortamı her alanda olduğu gibi medya dünyasında da reyting ve ticari öncelikli yayınları özendirilmektedir.

Şiddet eylemi hiçbir toplumda kabul gören bir davranış değildir. Medyanın şiddeti bir reyting vasıtası olarak kullanması, üzerinde durulması gereken önemli bir meseledir. Medya, bir taraftan saldırganlık usullerini öğretip, genel uyarılmışlık halini arttırırken, diğer taraftan da bireyleri şiddete karşı duyarsızlaştırarak, şiddeti olağan sayan, uyumsuz, suça eğilimli bireyler yetişmesinde önemli bir rol oynamaktadır (Alpay 2002, akt:Pınar, 2006:8).

Çağımız çok farklı biçimlerde tanımlanabilir. "Uzay çağı", "bilgi çağı", "sibernetik çağı" söz konusu tanımlardan birkaçıdır. Fakat bu tanımlamaların yanında günümüzün bir "şiddet çağı" olarak nitelendirilmesinin de pek yanlış olmayacağı kanısındayız. (Çetin, 2014:139) Geçtiğimiz yüzyıl Arendt tarafından, Lenin'den esinlenerek, "şiddet çağı" olarak nitelendirilirken, 21. yy ise Pentagon tarafından "Ayaklanmalar yüzyılı" ilan edilmiştir. Bugüne kadar ihmal edilmiş olan şiddet kavramının artık bir kenara atılamayacağı açıktır. Olguları biraz daha irdelemek, medyadaki şiddetin bireyler ve toplum üzerindeki

etkilerinin daha iyi anlaşılmasında yardımcı olacaktır. Bunu yaparken öncelikli olarak “medya” konusuna daha sonra ise ‘şiddet’ konusuna bir göz atmak gerekir.

Medya

Kitle iletişim araçları (mass media) için “iletişim medyası (communication media)” terimini kullanan Thompson (2008: 18), ‘kitle iletişimi’ (mass communication) kavramının sorunlu olduğuna vurgu yapar. Thompson (2008: 48–49) medya iletilerini, iletişim yerine “iletim”, “yayma” terimleriyle kullanılmasını ve kitle iletişimi (mass communication) yerine, medya (media, mass media) kavramını önerir. (Taylan 2011: 9, 10)

Günümüzde oldukça yoğun bir şekilde kullanılmasına rağmen medya kavramının sınırları ve kapsamı belli değildir. Örneğin, “televizyon medyası” denmekte, bunun yanında; yazılı basın, radyo ve televizyon (hatta internet) başta olmak üzere hepsini kastetmek için yine “medya” kavramı kullanılmaktadır. (Kocadaş, 2005:5)

Sanayi öncesi toplumların kullandığı iletişim araçları, günümüzde yaygın olarak kullanılan iletişim araçlarına göre oldukça basit idi ve etki sahaları da dardı. (Kocadaş 2004:129) Bugün insanlık muazzam bir medya bombardımanı ile karşı karşıyadır. O nedenle çağımıza “medya çağı”, “iletişim çağı” diyenler de vardır. Bu bağlamda medyaya her ne kadar 4. kuvvet deniyorsa da adeta zaman zaman gösterdiği etkinlik onu 1. kuvvet konumuna taşımaktadır (Kayhan 2015: 64)

Medya çağı bir gösteri çağıdır. Gösteri çağı ise ideolojinin yerine kozmetiğin geçtiği, hakikatin imaja yenik düştüğü, her şeyin eğlenceli bir biçimde sunulduğu, içeriksizleştiği, müthiş bir enformasyon bombardımanının insanları parçalara ayırarak tepkisizleştirdiği, hafızanın kaybolduğu, algılama ve muhakeme yeteneğinin azaldığı bir dönemdir. (Postman, 1991:28 akt: Yücedoğan, 2002:111)

En eski kitle iletişim aracının kitap olduğunu ileri süren yazarların varlığına rağmen, modern anlamda kitle iletişim araçlarının tarihi genellikle gazetelerle başlatılır. Çünkü kitle iletişim araçları denildiğinde seri üretim ve tüketimden bahsedilmektedir. Sırasıyla gazeteler, dergiler, sinema, radyo ve televizyon ve son olarak da “çoklu medya” (multimedia) olan internet, hatta popüler kitaplar ve videolar da kitle iletişimini gerçekleştiren teknolojik araçlar olarak bu tarihsel süreç içerisinde belirli bir yeri vardır. (Taylan, 2011: 11)

Çevresinde olup biteni öğrenme haberdar olma, bilgi edinme isteği insanoğlunun belirgin özelliklerindedir. Kitle iletişim araçları; “eğitme, bilgi verme, yönetme, yönlendirme ve etkileşim” özelliklerine sahiptir. (Aydemir, 2014: 166) Kitle iletişim

araçları, okuyucu, dinleyici ve izleyici olarak nitelendirilen pek çok insana ulaşabilme yeteneğine sahip olduğu için, en önemli iletişim kanalı olma özelliğine sahiptir (Serarslan, 2007; 18 akt; Taşal, Vural, 2011:253).

Kitle iletişim terimi ise ilk kez 1940 yılında Horald D. Lasswell tarafından kullanılmıştır. Kitle iletişim araçlarının işlevleri üzerinde ilk kez duran Laswell bilgi verme, toplumu ikna etme ve toplumsallaştırma fonksiyonlarından söz etmiştir. (Laswell, 1948:37-51akt:Soydan, Alparslan, 2014:55) Kitle iletişim araçlarının yaygınlaşan ifade biçimi medyadır. Türk Dil Kurumu sözlüğüne göre medya, iletişim ortamı, iletişim araçları anlamına gelmektedir. 1980’li yıllarla birlikte medya kavramı yavaş yavaş kitle iletişim araçları kavramının yerine kullanılmaya başlamış ve gündelik dilde sıklıkla kullanılır olmuştur. Medya kelimesiyle tüm iletişim araçları ve ortamı kast edilmektedir. (Soydan, Alparslan, 2014:57)

Türkçede ‘medya’ ya da ‘kitle iletişim araçları’ olarak kullanılan, İngilizcedeki ‘media’ sözcüğü Latince ortam, araç anlamına gelen medium sözcüğünün çoğulundan türetilmiştir. (Nalçaoğlu, 2003: 43 akt; Taylan, 2011, 10). Kavram birden çok kişiye ulaşabilen her türden sözlü, yazılı, basılı, işitsel ve görsel ortamları (kitaplar, gazeteler, dergiler, broşürler, billboardlar, radyo, film, televizyon) ve internet gibi çoklu medya ortamlarını içeren kitle iletişimini gerçekleştiren teknolojik araçları kapsar (Erdoğan ve Alemdar, 2002: 19; Nalçaoğlu, 2003: 44; Jensen ve Rosengren, 2005akt;Taylan, 2011, 10)

Değişen toplumda medya son derece etkili, bilgilendirme, eğitime gibi temel sorumluluklara sahip bir hale gelmiştir. Ülkemiz gibi hızlı sosyal değişme, kalkınma süreci içinde bulunan toplumlarda bireye değişen ve gelişen rolleri öğretmede kitle iletişim araçları etkili olabilir ve de toplumu bilgilendirme ve yönlendirme sorumluluğunu yaşadığımız olayları dikkate alarak üstlenebilir. (Palabıyıkoglu, 1997:125) Bireylerin ve toplumun gerek haberleşme ve gerekse bilgilenmesinde gazete, radyo, televizyon gibi hem görsel, hem de işitsel kitle iletişim araçlarının tümünü kapsayan medya, bazen tek başına belirleyici olabilmektedir.

Medyanın temel işlevlerinden biri de karmaşık toplumlarda toplum üyelerine kendi dışında kalan dünyanın, olgu ve olaylarının bilgi ve deneyimini aktarmaktır. Bu aktarım olguları, referans olarak yapılan bir gerçeklik tanımı olabileceği gibi, tümüyle sanal da olabilir. (Kaya 2001, akt:Pınar, 2006:10) Medya araçları; topluma sundukları içeriklerin malzemesini gerçek dünyadan alırlar ve bu malzemeyi kendi bakış açılarına ve çıkarlarına göre işleyerek kendilerine has bir dünya kurgularlar. (Zorlu, 2016:15) Kısacası denilebilir

ki, medya gerçekleri istismar etmek, olayları olduğundan farklı gösterip çarpıtmak (ki biz buna manipülasyon diyoruz) gücüne, en azından potansiyel olarak sahiptir.

Toplumun bilgilенmesinde güçlü bir araç olan basın yayın organları bir yandan bilgilendirirken bir yandan da karşımıza bir dünya ve bu dünyaya ait imgeler ve görüntüler sunar. Medyanın olumlu etkilerinin yanı sıra olumsuz etkileri de vardır. Medya çağımızda bir yandan bireyleri çevresinden ve dünyadan soyutlanmış bir şekilde yaşamasının önüne geçen önemli bir kurumsal yapı iken bir yandan da olayları nasıl algılayacağımızı ve ne sonuç çıkaracağımızı da söyleyerek bizi yönlendirir.

Medyanın yapabileceği etkiler, bu etkilerin türleri, derece ve şiddetleri birçok faktör tarafından belirlenir. Konu bireyler boyutunda ele alındığında, izleyicilerin toplumsal öz geçmişleri, yaşı, cinsiyeti, mesleği, yaşam biçimi, hayatı algılayış şekli, zihinsel özellikleri ve zekâsı, kişiliği, dini inançları ve öteki bireysel karakteristikleri... gibi bir çok etken işin içine girmektedir. Bireylerle ilgili olarak sayılan, bütün bu toplumsal ve psikolojik özellikler, medyanın bireyler üzerinde yaratacağı etkinin türünü, şeklini ve şiddetini belirlemede belirli ölçüde rol oynar. Hiç kuşkusuz bu konuda mesajların simgesel yapısı da gözden ırak tutulmamalıdır. (Arslan, 2004:3)

Şiddet

İnsanlık tarihiyle birlikte ortaya çıkmış olan şiddet olgusu, birçok bireysel ve toplumsal öge ile birlikte karmaşık bir yapı ortaya koymaktadır. Bu nedenle şiddet olgusunu tanımlamak ve ortaya çıkarmak da kolay olmamaktadır. Kendini çok farklı biçimlerde gösterebilen şiddet olgusu, günümüzde gerek bireysel ve gerekse toplumsal boyutta sık sık karşılaşılabileceğimiz bir olgudur. (Kocacık, 2001: 1)

İnsanların olduğu her yerde şiddette var olmuştur. Günümüzde şiddet kavramı sadece fiziksel ve mala yönelik eylemleri içermez bireylerin psikolojik durumlarını etkileyen onların ruh sağlığını tehlikeye atan eylemler de şiddet olarak algılanmalıdır. (Gökulu, Hosta, 2013:1832) Baskı, eziyet, korkutma, sindirme, öldürme, cezalandırma, başkaldırı, her toplumda derece derece fakat sürekli bir biçimde günlük yaşamda rastlanan şiddet görünümleridir. (Kocacık, 2001;2:1-7 akt:Güleç, Topalaoğlu, Ünsal, Altıntaş, 2012: 113)

Şiddet olgusu yıkıcı sonuçları olan insanlığın doğuşundan itibaren var olan bir olgudur. Medeniyetlerin yıkılması ve yeniden kurulmasında şiddet temel aracı rol oynar. (Ergeç, Doğan, 2016: 44)

Şiddet ile ilgili bazı çalışmalara (Kocacık; 2001; Kızmaz, 2006, Önsöz, 2009) bakıldığında şiddetin tanımını yapmanın güç olduğu görülmektedir. Toplumumuzda sıkça başvurulan bir davranış ve ifade biçimi olan “şiddet”i kısaca; “üstünlük ya da hakimiyet kurmak ve maddi veya manevi çıkar sağlamak amacı ile uygulanan fiziksel, sözlü ve psikolojik hareketler” olarak tanımlıyoruz. Yani; şiddet temel olarak güç ve otorite ile ilgilidir. Emir, tehdit, hakaret, aşağılama, özgürlüğü kısıtlama, kişinin kendi kararlarını almasını engelleme ve eğitimden mahrum bırakma da şiddet eylemleridir. (Held, 2015)

Şiddet kavramı, Dünya Sağlık Örgütü tarafından “Bir kişiye, kişilerin başka kişilere, bir grup veya topluluğa karşı, genellikle yaralanma, ölüm, psikolojik zarar, gelişim bozukluğu ve mahrumiyetle sonuçlanan tehditle veya fiili olarak uygulanan erk veya fiziksel güç kullanımı” olarak tanımlanmaktadır. (WHO, 2002 akt:Ergeç, Doğan, 2016:44)

Şiddet sözcüğü dilimize Arapçadan giren bir sözcüktür. “Peklik”, “sertlik”, “sıklık” anlamları vardır. (Dursun, 2011:3) Adında Türk kelimesi geçen ilk sözlük olan Kamus-ı Türki’de şiddet sözlüğünün sertlik, sert ve katı davranış, kaba kuvvet kullanma anlamlarına geldiğini vurgulamaktadır. Şiddet bu açıdan değerlendirdiğimizde, bireylerin canına veya malına yönelik olarak gerçekleştirilen zarar verici davranışları ifade etmek için kullanılan bir kavramdır. (Gökulu, Hosta, 2013:1832)

Şiddetin tanımı konusunda çağdaş Fransızca sözlükleri; a) bir kişiye, güç veya baskı uygulayarak isteği dışında bir şey yapmak veya yaptırmak, b) şiddet uygulama eylemi, c) duyguların kabaca ifade edilmesi eğilimi, d) bir şeyin karşı konulmaz gücü, e) bir eylemin hoyrat yapısı, gibi tanımlar getirmektedir. (Michaud, 1991 akt:Özerkmen 2012:2).

İngilizcede de şiddet sözcüğü çok geniş bir kullanım alanına sahiptir. Bu kullanımlar arasında bedene zor uygulama, bedensel zedelenmeye neden olma, kişisel özgürlüğü zor yoluyla kısıtlama, bozma ya da uymama, rahatça gelişmesini ya da tamamlanmasını engellemek üzere bazı doğal süreçlere, alışkanlıklara vb. yersiz kısıtlamalar getirme, anlamın çarpıtılması, büyük güç, sertlik ya da haşinlik, kişisel duygularda sertlik ve tutkulu davranışlara ya da dile başvurma bulunuyor (Hobart, 1996:52 akt:Özerkmen, 2012:5).

Fransız-Latin-İngiliz dil kökenini incelendiğinde sözcüğün “kuvvet” ve “güç” gibi hemen her dildeki anlamının yanı sıra “çiğneme, ihlal etme, bozma” gibi bir anlamları da bulunmaktadır.

Oxford Dictionary, şiddet kavramını “Fiziksel kuvveti içeren, birine zarar verecek veya hasar vermeyi amaçlayan davranış.” şeklinde tanımlamaktadır (Oxforddictionary, 2017). “Şiddet kişi ya da kişilere yönelik psikik ve/veya fiziksel hasar vermeye yönelik bir cezalandırma eylemidir.” (Aslan, Doğan 2017:98).

Şiddetin dar anlamda tanımı şöyledir: İnsanın bedensel bütünlüğüne karşı dışarıdan yöneltilen sert ve acı verici bir edimdir. İnsanın kendine yönelik yıkıcılığını temsil eden intihar da (özkıyım) bu grupta değerlendirilmektedir. Esasen insanın doğasında var olan bastırılmış davranış biçimi olarak şiddet; sertlik, kaba kuvvet, azarlamada ve cezalandırmada aşırıya gitmek, inandırma ve anlaşmaya varma yerine kaba kuvvet kullanmadır (Ünsal, 1996: 29 akt: Kayhan, 2015:66). Şiddet aynı zamanda, bir canlı ya da canlı grubuna karşı fiziksel olarak zarar veren sonuçların medya kanalı ile gösterimlerini de içerir. Bu nedenle üç temel şiddet tasviri vardır. İnandırıcı tehdit, eylem ve zararlı sonuçlar (Özer, 2010: 51, akt:Kayhan, 2015:67)

Şiddetin dar tanımıyla sınırlı kalınması, fiziksel şiddete ağırlık verilmesi hem eksiklikler taşınmasına hem de bazı toplumsal gelişmelerin ve sistemlerin yol açtığı zararların göz ardı edilmesine neden olur. Bu nedenle şiddeti geniş anlamıyla ele almak gerekir. (Özerkman, 2012: 7)

Geniş anlamda şiddet ise insan üzerindeki fiziksel ve ruhsal etkileri açıkça ölçülemeyen, dolaylı ve somut bir biçimde hissedilen çeşitli baskılardır. Örneğin ekonomik şiddet, medya terörü, enflasyon, işsizlik, trafik korsanlığı, doğanın ve tarihsel çevrenin tahribi, sağlıksız kentleşme gibi. (Ertenardalı 1996:143 akt; Kocacık:4).

Şiddet, bir insanın rahatça gelişmesini ya da bu gelişimini tamamlamasını engellemek üzere bazı doğal süreçlere, alışkanlıklara yersiz kısıtlamalar getirmeden, bir insana iradesi dışında kabul ettirilen bir duruma, davranışa manevi veya fiziksel baskı uygulamaya, onu hırpalamaya, zor kullanmaya, işkence yapmaya, sakat bırakmaya hatta öldürmeye kadar uzanan eylemler bütünü olarak tanımlanabilmektedir. (Alpago 2006: 23-24 akt:Gökulu, Hosta, 2013:1832).

Carter ve Weaver’a göre şiddetin tanımı genellikle farklı coğrafi konumlarda bulunan topluluklara, kültürel yapılara ve zamana göre değişmektedir. . (Carter, Weaver, 2003:3 akt; Ergeç, Doğan, 2016:44)

Şiddetin çeşitli tanımlarında karşılaşılan ortak öğeler şunlardır: Kişinin canını acıtmak, yaralamak, öldürmek, mala zarar vermek amacıyla güç kullanmak; yasaya aykırı fiziki güç kullanmak; yasaya aykırı bir hedefe varmak için şiddet kullanmak ya da şiddet

kullanma tehdidinde bulunmak; genelde kabul gören yasa ve ahlak ilkelerine aykırı biçimde fiziksel yok etme, gereksiz yere kırma, yok etme eylemleri; toplumsal ilişkilerde kabul edilebilirlik sınırlarını aşan zorlama eylemidir. (Özerkmen, 2012:3)

Şiddet olgusu çok yönlü bir olgudur. Collins, şiddetin fiziksel, duygusal, bedensel yönlerine işaret ederek şiddetin farklı türlerden incelenebileceğini öne sürmektedir. (Walby, 2013 akt:Bal, 2013:10) Şiddet farklı biçimlerde sınıflanabilmektedir.

Psikolojik (Duygusal) Şiddet

Şiddet tipleri içerisinde gündelik yaşamda en sık rastlanan tiplerden birisi de duygusal şiddettir. Duygusal şiddetin temelinde insanın yaşadığı psikolojik hasar bulunmaktadır. (Polat, 2016:31)Psikolojik şiddet doğrudan fiziksel zararlara yol açmamakla birlikte, insanların ruh sağlığı üzerinde ciddi olumsuz etkilere neden olmakta ve fiziksel şiddeti teşvik etmektedir. Fiziksel şiddete başvuran insanların genellikle psikolojik şiddet mağduru olduğu bilinmektedir.

Cinsel Şiddet

Cinselliğin kontrol etmek, denetlemek, küçük düşürmek, aşağılamak ve cezalandırmak amacıyla bir şiddet aracı olarak kullanılmasına “cinsel şiddet” denir. (<https://www.morcati.org.tr> erişim tarihi:20.03.2018)

Cinsel şiddet; çocuğa, gence, kadına ve diğer bireylere yönelik olarak laf atma, el kol hareketi yapmakla başlayıp tecavüze kadar varan geniş bir yelpazede gerçekleşen cinsel taciz ve saldırdır. (Köknel, 2000:203 akt; İşiker, 2011:15)

“Şiddet ve Sağlık Konusundaki Dünya Raporu”nda “cinsel şiddet”, cinsel bir eylem gerçekleştirmeye, istenmeyen cinsel sözler söylemeye, cinsel yaklaşım ve tekliflerde bulunmaya ya da bir kişiyi ticari amaçla cinsel olarak kullanmaya yönelik eylemlerin tümünü kapsamakta olup, kurbanla fail arasındaki ilişki her ne olursa olsun, kurbanın evinde ya da işyerinde sınırlı kalmaksızın her türlü koşulda bir kişinin cinselliğine karşı dolaylı ya da direkt olarak ve zorlamayla yapılan cinsel bir eylemi içermektedir. (WHO, 2002 akt; Polat, 2016:26)

Ekonomik Şiddet

Çok düşük düzeydeki ücretler ve kronik enflasyon insanca yaşamı tehdit eder. Bir ülkede çok yüksek oranlarda seyreden enflasyon ve işsizlik düzeyinin, yetersiz sosyal güvenlik olanaklarının da bir çeşit ekonomik şiddet olarak değerlendirilmesi mümkündür. Çok düşük ücretler, kronik enflasyon insanca yaşamı tehdit eder, üstelik yarınından korku

duyan insanları daha sorunlu ve gerilimli yaptığı için olağan şiddete de katalizörlük eder. (Özerkmen, 2012:7)

Fiziksel Şiddet

Fiziksel şiddet en çok saptanan ve gözlenen şiddettir. Dar anlamıyla şiddet tanımında, tartışılmaz ve ölçülebilir nitelikleriyle, fiziksel şiddet tektir ve insanların bedensel bütünlüğüne karşı dışarıdan yöneltilen, sert ve acı verici bir edimdir. Başkalarına yönelik şiddet eylemlerinin dışında intihar, intihar teşebbüsleri gibi insanın kendine yönelttiği ve bedensel bütünlüğüne zarar veren fiziksel şiddet eylemleri de vardır. (Ünsal , 1996:31 akt; Işıker, 2011:12)

Fiziksel şiddet dayaktan çok daha fazlasını içeren bir davranıştır ve çok daha dramatik sonuçlara yol açabilir. Bir tokatla başlar ve çeşitli aletlerin kullanıldığı olaylara kadar uzanır. Fiziksel şiddet tanımını istismar mağdurun sağlığını olumsuz etkileyen ve vücutta iz bırakan lezyonların ve yaralanmaların bulunması şeklinde yapılabilir. (Neugebauer, 2000:335 akt; Polat, 2016:25)

Siber şiddet

“Siber zorbalık” tipik olarak başkalarına rahatsızlık ya da zarar vermek amacıyla kişilerin ya da grupların dijital ortamlarda gerçekleştirdikleri davranışlar olarak tanımlanır. (Barlet, Chamberlin, 2017:444 akt; Arslan, Doğan, 2017: 96)

Siber şiddet eylemleri iki temel bilişim teknolojisi aracıyla yapılmaktadır. Bunlardan ilki kişisel bilgisayar yoluyla saldırganın tekrarlı olarak anında mesaj, müstehcen taciz mesajı, iftira içeren mesaj göndermesi ya da internet sitesi hazırlayarak bunları yayınlamasıdır. İkincisi ise kurbanı rahatsız edici mesajların cep telefonu yoluyla iletilmesidir. (Polat, 2016:33)

Siber şiddet eylemi ciddi boyutlarda olabilecek, psikolojik, duygusal ve sosyal zararlar yaratmaktadır. Hukuksal açıdan da oluşan suçların değerlendirilmesi ve ceza kapsamında incelenmesi önemlidir. (Kurt, 2005 akt;Polat, 2016:34)

Sonuçta şiddet yapısal (sürekli) veya konjonktürel (geçici), doğrudan veya dolaylı, dar veya geniş anlamli olabilir. Günümüzde ister kurban, ister suçlu olsun kişiler arası şiddet, çocuklar, ergenler ve genç erişkinler için doğumsal kalp hastalıkları, kanser ve enfeksiyon hastalıklarından çok daha sık görülen bir sağlık sorunudur.

Medya ve Şiddet İlişkisi

Şiddet medyadan asırlarca önce hikâye anlatımında önemli bir unsur olarak yer almıştır. Mısır, Sümer, Babil halklarının tümü şiddet olaylarını resmetmişler, Eski Ahit

kitapları da; savaş, soykırım, insan kurban etme gibi hikâyeler aktarmıştır. (Trend, 2008:21-2 akt: Zorlu, 2016:15)

Günümüzde medya, insanlık tarihinin hiçbir döneminde olmadığı kadar fazlaca hayatımızın etkin bir parçası haline gelmiştir ve medyadan yoksun bir hayat düşünmek bile insanları korkutmaktadır.

Şiddet olgusu yeni olmamakla birlikte, dünyada medya üzerinde zihinleri etkileyen şiddet olgusunun ortaya çıkışının incelenmeye başlanması 60 yıl öncesine dayanır. (Ergeç, Doğan, 2016:45)

Medyada şiddet kullanımı, 1950’li yıllardan beri ilgi odağı olmuştur. (Özer, 2017:2) Jean Baudrillard’ın belirttiği gibi gündelik yaşama küçük dozlar halinde aşıl原因an şiddet; kitle iletişiminin özünü oluşturan “gündelik haberler, cinayetler, devrimler, nükleer ya da bakteriyolojik tehlike” tarafından beslenir (akt. Çakır, 2008:165 akt:Zorlu, 2016:14).

Medyada kullanılan şiddete ilişkin yapılan araştırmaların merkezi Amerika Birleşik Devletleri (ABD)’dir. Söz konusu araştırmalar, 1920’li-1930’lu yıllarda sessiz sinema filmlerinin çocuklar üzerindeki etkisinin araştırılmasıyla başlamıştır. (Lowery & DeFleur, 1995 akt; Özer, 2017:3) Araştırmalar, 20. yüzyılda başlamıştır; ancak medyada şiddet kullanımı eski yüzyıllarda olmuştur. (Özer, 2017:3)

Carter ve Weaver genel kabul gören medyada şiddet tanımlarının neredeyse her on yılda bir büyük oranda değiştiğini söylemektedir. Bununla birlikte medyada var olan şiddetin tanımlanması, şiddet unsurlarının ne şekilde temsil edildiğine göre de değişmektedir. (Carter, Weaver, 2003:3 akt; Ergeç, Doğan, 2016:44)

Günümüzdeki şiddetin en önemli yanı, teknoloji ve medya ile yoğun bir işbirliği içinde yürütülmesidir. Böyle bir yapıda iletişim teknolojileri şiddetin araçlarından birine dönüştüğü gibi (Çakır, 2008:16 akt: Zorlu, 2016:14) bireylere şiddeti nasıl uygulayacaklarını da öğretmektedir.

Medyada şiddet kullanımı genellikle, “olumsuz” olarak değerlendirilmektedir. Medya söz, resim, sembol ve algılarla toplumu manipüle etmekte, kendi amaçlarına uygun bir hayat tarzı ve kutsalları dayatmaya çalışmaktadır. (Kayhan, 2015:64)

Yapılan araştırmalar izleyenlerin, okuyanların, dinleyenlerin şiddet gösteriminden doğrudan ve birebir etkilendiği sonucuna varmasa bile, medyadaki “şiddet öyküleri”nin şiddeti hayatımızın bir parçası haline getirdiğini, toplumsal şiddet kodlarını yeniden ürettiğini ve gündelik hayatımızın “gerilimli” anlarında bu “şiddet öyküleri”nin bireysel davranışlarımıza kılavuzluk ettiğini göstermiştir. Diğer taraftan medya şiddeti yansıtarak

KURTUBA AKADEMİ SOSYAL BİLİMLER V. ULUSAL ÖĞRENCİ SEMPOZYUMU
“BİR İNSANLIK SORUNU OLARAK ŞİDDET”

alevlendirmekte, tanımlayarak boyutlarını genişletmekte, vurgulayarak abartmakta ve tekrar tekrar yer vererek özendirilmektedir. Yani medya, şiddetin doğrudan nedeni olmasa da, şiddet üzerine negatif bir etkide bulunabileceği ve şiddeti olumlayarak bireylerin bu eylemleri içselleştirmesine neden olabileceği gibi şiddete yönelik davranışların ortadan kalkmaması için bir neden teşkil etmektedir. (Batur 1998 akt; Pınar, 2006:35)

Medya ile şiddet olgusu arasında doğrudan bir bağ bulunduğu görüşüne katılmayan Medyada Şiddet Efsanesi'nin yazarı David Trend de medyadaki şiddetin, daha yıkıcı bir şey yaptığını belirtmekten kendini alamamaktadır: “medyada şiddet, insanları şiddet dolu bir dünyada yaşadıklarına ve dünyayı daha güvenli hâle getirmek için şiddetin gerekli olduğuna inandırır.” (Trend, 2008:80 akt: Zorlu, 2016).

Şiddet eyleminin temelinde yatan saldırganlık güdüsü öğrenilebilen ve taklit edilen bir olgudur. Bu durum bizi şiddet olgusunun toplumsal bir boyutu bulunduğu sonucuna götürmektedir.

Medyanın kendi gerçekliğini sıfırdan üretemeyeceğini, ancak sosyal gerçekliği alıp kendi gerçekliğine çevirebileceğini, insan gerçekliğinin de medya gerçekliği üzerinden oluşabileceğini düşünmek mümkündür. (Özer, 2017:4) Zira döngüsel olarak şiddet; toplumsal yaşamda ne kadar artıyorsa yoğun şiddet barındıran filmlere ve diğer programlara talep de paralel olarak artmaktadır. Medya, özellikle elektronik medyadaki gelişmeler, hızla gelişen iletişim teknolojinin imkânlarını da kullanarak televizyon, dijital medya, gazete, sinema gibi araçlarıyla kitlelere mesajların izleyicilere daha hızlı ve sık ulaştırılmasını sağlayarak sürekli şiddet içerikli unsurlar sunmaktadır.

İletişim fonksiyonu, algılama işleviyle gerçekleşir. (Topcuoğlu 1996 akt; Pınar, 2006:10) Medya, doğası gereği insan zihni ile doğrudan temas halindedir. Diğer gelişmiş ya da gelişmekte olan toplumlarda olduğu gibi çağdaş Türk medyası da, ülkemizde yaşayan bireylerin bilgi, duygu, düşünce, inanç, tutum ve davranışlarını etkileyebilecek çok büyük bir güce sahiptir. Yalnızca bireylerin değil, aynı zamanda toplumsal grupların, toplumsal kurumların ve kuruluşların, kısacası toplumumuzun tamamının ve kültürün de, medyanın şekillendirici ve belirleyici etkisinden kaçabilmesi çok zor görülmektedir (Arslan, 2001: 135 akt; Savaş, 2004:4)

Medya şekillenme, davranış ketlemesini önleme, duyarsızlaştırma, taklit etme, saldırganlığı uyarma ve risk almayı teşvik etme yolu ile davranışları etkileyebilmektedir. (Lewis DO, 2005 akt; Güleç, Topaloğlu, Ünsal, Altıntaş, 2012:120)

Medya tüketicisinin gönderilen mesajlarla uyarılması ya da fiziksel tepkilerinde değişimlerin olması halinde fizyolojik etkilerin gerçekleştiği anlamına gelmektedir (Bryant ve Zillman, 2009, 13; akt: Altıntaş, 2017:185)

Freedman ve Sears (1993) adlı iki sosyal bilimci televizyonda şiddet eylemlerini gözleminin saldırganlıkla ilgili düşüncelerin uyarılmasına yol açacağı bunun davranışsal eğilimlere yayılmasıyla gözleyenleri eyleme daha hazır hale getireceğini vurgulayarak medya-şiddet ilişkisini açıklamaktadır. Toplumda gözlenen şiddet davranışları ile medyada sergilenen şiddet olgusuna yaklaşımda model alma ya da sosyal öğrenme süreci temel alınmaktadır. Tüm davranışlarda olduğu gibi, şiddet içeren davranışlarda da özdeşleşme, pekiştirme beklentisi gözlenen davranışın yapılması, gözlenen davranışın taklit edilmesi gibi öğrenme ilkeleri işlemektedir. (Freedman ve Sears, 1993 akt: Palabıyıkoglu, 1997:124)

Medyada gösterilen şiddet görüntüleri, şiddete eğilimli birey için, yeni şiddet yöntem ve tekniklerini öğrenebileceği, en ucuz ve en kolay ulaşabileceği kaynaktır. Saldırganlık ve şiddet olgusu, gözlem ya da taklit yoluyla öğrenilebilir; ne kadar pekiştirilirse meydana gelme olasılığı o kadar yüksek olur. (Atkinson, 1995 akt: Pınar, 2006:19)

Şiddet medyada; filmler, video oyunları, televizyon haberleri, müzik klipleri ile farklı biçimlerde sunulmaktadır. Medya özellikle televizyon ve online oyunlarla şiddeti görsel ve seyirlik bir şölene dönüştürmektedir. (Zorlu, 2016:29) Şiddet içerikli medyanın tüketimi çoğunlukla bir grup etkinliği olduğundan film veya oyun bittiğinde deneyim sona ermeyip sohbet konusu olmaya devam eder. (Zorlu, 2016:15)

Aile Araştırma Kurumu tarafından ülkemizde yapılan çalışmada medyadaki şiddetin en sinsi ve güçlü etkisi bizim hepimizin gerçek yaşamdaki şiddete karşı duyarsızlaşmamıza yol açarak, bireyler üzerinde bir etki sergilediği gösterilmiştir. (Ayrancı, Köşgeroğlu, Günay, 2004 akt:Güleç, Topaloğlu, Ünsal, Altıntaş. 2012:121)

Şiddet uyarısına gösterilen tepki eğrisel bir kalıp izlemekte, başlangıçta şiddet görüntülerinden daha az keyif alınıp kurbanların acıları daha fazla duyumsanırken, sonraki tekrarlarında daha çok keyif alınıp kurbanların acıları daha az duyumsanmaya başlamaktadır. Medya şiddetine ilk kez maruz kalındığında, gözlemlenen şiddete karşı beklenen olumsuz cevaplarla tutarlılık arz edecek şekilde; korku, artan kalp ritmi, perspirasyon, rahatsız hissetme ve bezginlik gibi sakınmaya dönük tepkiler üretilirken, kişinin uzun süre ve tekrarlanan tecrübelerinden sonra ekran medyasındaki şiddetin psikolojik etkisi azalmakta,

alışkanlığa dönüşmekte ve gözlemci zamanla duygusal ve bilişsel olarak şiddet medyasına duyarsızlaşmaktadır (Wei, 2007: 371 akt: Yumrukuz, 2017:92)

Küreselleşme bilgi ve iletişim teknolojisindeki hızlı gelişmeler ile birlikte medyanın etkisinin gittikçe arttığı ve en etkin sosyalleşme aracına dönüştüğü günümüzde insanın teknolojiye bağımlılığı da gün geçtikçe artış göstermektedir. Teknolojik bağımlılıklar içevuruk olarak, insan-makine etkileşimini içeren ve kimyasal olmayan (davranışsal) bağımlılıklar olarak tanımlanır. Bu bağımlılıklar pasif (televizyon) ya da aktif (bilgisayar) olabilir. Etkileşim genellikle, neden olan ya da pekiştiren özellikleri (ses ve renk efektleri, aksiyon, olay sıklığı...) içermekte ve bu özellikler bağımlılık eğilimini artırabilmektedir. (<https://www.e-psikiyatri.com> erişim tarihi: 23.03.2018)

Medya ve şiddet arasındaki ilişkinin bir diğer önemli boyutu da, medyada yer alan şiddet haberlerinin, gerçekleşen şiddet suçlarına oranla ne sıklıkla haber yapıldığıdır. Bu konuda yapılan çalışmaları incelediğimizde, medyanın genellikle şiddet suçlarını çok yoğun bir biçimde haber yaptığını görmekteyiz. (Gökulu, Hosta, 2013:1838) Çünkü Medya, bugün küresel güçlerin amaçlarına ulaşma aracı haline gelmiştir. Diğer yandan küreselleşme şartlarının tetiklediği rekabet ortamı tüm sektörlerde olduğu gibi medya dünyasında da reyting ve ticari öncelikli yayın politikaları izlenmesine yol açmıştır. (Kayhan, 2015:61) Nitekim en çok izlenen ve etki alanı yüksek olan medya araçlarından TV'deki, albenisi olan yerli diziler, çizgi filmler ve haber programları incelendiğinde, çoğunun şiddet içerikli ve tüketimi teşvik eder nitelikte olduğu gözlenmektedir. (Önür, 2001: 34 akt: Kayhan, 2015:91)

Medyanın günümüz kapitalist toplumlarında kar amacı güderek hareket eden bu kurumsal yapısı kimi zaman onu sorumlu yayıncılık anlayışı çizgisinden uzaklaştırabilir. Bireyler, kendi güvenliğiyle ilgili kaygıları açısından özellikle yerel nitelikli şiddet haberlerine ilgi gösterirler. Medya, kimi durumlarda bireylerin güvenlikle ilgili kaygılarını izlenme, okunma oranlarını artırması amacıyla kullanabilir.

Günümüzde medyada şiddet bir araç olarak kullanılmakta ve içinde şiddet olmayan bir haberin haber olarak nitelendirilmediği durumlara gelinmiştir. (Palabıyıkoglu, 1997:123) Medya toplumda meydana gelen şiddet eylemlerini, gerilim yaratması ve olumsuzluk taşıması, olağandışı bir olay olması ve bireyler üzerinde duygusal bir etki yaratma olasılığı nedeniyle haber yapmaktadır. İşlenen suçun toplumda yaratacağı etki ne kadar büyük ise medyanın o suç olayını haber yapma olasılığı o kadar fazladır. (Gökulu, Hosta, 2013:1838)

Şok, korku, gerilim, tiksinti, zevk veya cinsellik duygusu uyandıran görüntü ve manşetler birçok kültürde “gösterişli ve heyecan verici” (spectacular) olarak algılanır ve medyada seyircinin veya okuyucunun dikkatini çekmek için kullanılır. Medya çalışanları genellikle bu tarz haberlere kuşku ve dikkatle yaklaşırlar da, şiddet ve kanın okuyucuyu çektiğini bilirler. (Held, 2015)

Şiddet görüntülerinin sık sık gösterilmesi şiddet olgusunu gerçek yaşamda azaltmadığı gibi, aksine daha da yaygınlaşmasına yol açmakta, toplumda da şiddete karşı duyarsızlaşma artmaktadır. (Zorlu, 2016:29)

Günümüzde etkin güç konumundaki neo-liberal zihniyet, amaçları için medyayı kullanarak, sadece ülkemizde değil, bütün dünyada demokrasi, barış, paylaşma ahlakı, sevgi vb insani değerler yerine şiddet, tüketim, savaş ve ayrımcılığı körüklemektedir. (Tarhan, 2006: 92 akt: Kayhan, 2015:64) Bu bağlamda hiçbir zaman, çok dillendirildiği gibi, adalet ve insan hakları değil, bencillik, şiddet, terör ve bölücülük vb yıkıcı fikirler adeta meşrulaştırılıp savunulmaktadır. (Kayhan, 2015:64)

Toplumda yaşayan bireylerin çoğu herhangi bir suçun direkt olarak mağduru olmasa da medya aracılığıyla haber yapılan şiddet haberlerinden dolaylı olarak mağdur olur. (Potter 1999:1 akt: Gökulu, Hosta, 2013:1838) Bu açıdan değerlendirdiğimizde, medyanın şiddet haberlerini, daha fazla izlenme amacıyla yoğun ve şiddet dozu yüksek biçimde vermesi, izleyiciler/okuyucular üzerinde olumsuz etkiler bırakabilir. (Gökulu, Hosta, 2013:1838)

Günümüzde medyanın insan ve toplum hayatındaki etkisi yadsınamaz derece fazladır. Yazılı, görsel ve işitsel medyada sunulan haberlerde sözel, fiziksel, cinsel, psikolojik ve ekonomik gibi birçok şiddet türüyle karşılaşmaktadır. Medyada yer alan bu tür şiddet haberleri, insanlar üzerinde ruhsal ve fiziksel anlamda farklı etkiler uyandırabilmektedir. (Altıntaş, 2017:183) Medyanın bireyler üzerinde davranışsal, tutumsal, bilişsel, duygusal ve fizyolojik olmak üzere 5 tür etkisi vardır. (Altıntaş, 2017:184)

Saldırganlık ve şiddete eğilimde artışa ve huysuzluğa yol açmak, çevrelerini ve dünyayı daha korkulacak bir ortam olarak algılamaya ve kendilerini silah veya kesici-delici alet taşıyarak korumaya yönelik tedbirler almaya yönlendirmek, çevrelerindeki şiddet olaylarına veya şiddet mağdurlarına karşı duyarsızlaşma ve vurdumduymazlık meydana getirmek, daha çok şiddet içerikli materyale ulaşma ve izleme isteğini artırmak gibi etkileri de söz konusudur.

Medyadaki şiddetin kısa ve uzun dönem maruziyetlerinde etkiler değişik şekillerde ortaya çıkmaktadır. Kısa dönem maruziyet kişilerde, fiziksel ve sözel saldırgan davranışlarda artış, saldırgan düşünce ve duygularda artış ve anksiyete gözlenmektedir. Medyadaki şiddete uzun dönem maruz kalan çocuklarda, şiddet ve saldırganlık içeren eylem ve davranışlarında artış olduğu gösterilmiştir. Çocukluk çağında medya şiddetine sıklıkla maruz kalındığında hayatın ileri dönemlerinde fiziksel saldırı ve eş kötüye kullanımının arttığı gösterilmiştir. (Anderson, Berkowitz ve diğerleri, 2003:81-110 akt; Güleç, Topaloğlu, Ünsal, Altıntaş, 2012:120) Kısa dönem etkiler, yetişkinlerde daha sık ortaya çıkarken; uzun dönem etkilerin ise daha çok çocuklarda ortaya çıktığı gösterilmiştir. (Bushmen, Huesmann, 2006:348-352 akt:Güleç, Topaloğlu, Ünsal, Altıntaş, 2012:120)

Medyanın şiddetle ilgili algıları etkilediği biliniyor. Kadına yönelik şiddette, özellikle de cinsel şiddette; televizyon showlarının ve filmlerin önemli etkisi vardır. Zira medyada şiddete maruz kalanın; her önüne gelenle beraber olan birisi olarak sunulduğu, suçun şiddete maruz kalana aitmiş gibi gösterildiği, yine tecavüzcünün psikolojik ve biyolojik olarak cinsel dürtülerine karşı koyamadığına dair adeta mazeret gibi yanlış görüşler ileri sürüldüğü olmaktadır (Kara, 2011:45 akt: Zorlu, 2016:17). Bu açıdan bakıldığında, medyada en çok istismar edilen kesim kadınlardır. Yine fiziksel ve cinsel şiddet açısından kadınlardan sonra belki en fazla medyanın olumsuz etkilerine maruz kalanlar ise çocuklardır.

Medyadaki şiddetten en çok etkilenen kesimlerden birinin çocuklar olması onların saatlerce televizyon izlemekte, internet ortamında veya bilgisayarlarda oyun oynamalarından kaynaklanmaktadır. Televizyonda izledikleri pek çok çizgi filmler ve basit dijital oyunlar bile yoğun öldürme, yaralama, saldırma, intihar gibi sahneler sunmaktadırlar. Bazen bu tür görüntülerden çocuklar öyle etkilenmektedirler ki; kendilerine adeta ideal model olarak sunulan kahramanları, mafya karakterlerini örnek alarak onlar gibi saldırgan davranışlar sergiledikleri medyaya yansımakta, bu tür haberler gündemden düşmemektedir. (Zorlu, 2016:29) Nitekim televizyonda olduğu gibi internet erişimiyle multimedya özelliği taşıyan bilgisayar veya akıllı telefon vb. kitle iletişim araçlarına gündelik yaşamlarında saatlerce vakit ayıran çocuk ve ergenler beden ve ruh sağlığı bakımından ciddi riskler taşımaktadırlar (Kara, 2011:33 ve 4 akt:Zorlu, 2016:14)

Medya başta tüm masumiyetleriyle her türlü etkileşime açık olan çocuklar ve ergenler olmak üzere bireylere örnek rol modeller sunar. Aynı zamanda saldırganlığın ve

şiddetin herkesçe rastlanan ve kabul edilebilir bir davranış olduğunu “böyle şeyler hep olur” düşünce kalıbıyla insanlara kanıksatırlar.

Diğer taraftan da medyadaki şiddet ile toplumsal alan arasında anlamlı bir bağ kuramayan çalışmaların çoklukta olduğu belirtilmiştir. (Ferguson ve Beresin, 2017 akt:Yumrukuz, 2017:93) Hatta tam tersine medyadaki şiddetin olası şiddet içerikli davranışı söndürdüğünü ortaya koyan araştırmalar da vardır. (Breuer, Vogelgesang, Quandt, ve Festl, 2015; Colwell ve Kato, 2003; Ferguson ve Olson, 2014; Feshbach ve Tangney, 2008 akt: Yumrukuz, 2017:93)

Bu konuda iyimser olanlar şiddeti televizyondan seyretmenin yararlı olduğunu öne sürmektedirler. Onlara göre, izleyiciler saldırgan davranışların bir kısmı seyretme yoluyla boşalmakta, böylece saldırgan eylemlerde bulunma olasılıkları azalmaktadır. (Pınar, 2006:36) Bazen medyadaki şiddet görüntülerinin; izleyicinin kendisini kahramanla özdeşleştirerek şiddet eğilimini tatmin ettiği ve bundan dolayı medyanın şiddeti azaltıcı bir rol oynadığı iddia edilse de araştırmalar; medyanın daha çok şiddeti tetikleyici ve öğretici bir işlev gördüğünü ortaya koymaktadır (Palabıyıkoglu, 1997:124).

Yakın çevresi dışındaki gelişmeleri medya vasıtasıyla takip eden modern birey kitle iletişimin doğası gereği sürekli olarak tek taraflı bir mesaj bombardımanına tutulmaktadır. Medyanın vermiş olduğu her mesaj elbette bireyler tarafından hiç sorgulamadan kabul edilen bir tüketim malzemesi değildir. Bununla birlikte medya, modern toplumdaki bireylerin fikirlerinin oluşmasında, onların davranış kalıplarının değişmesinde önemli bir rol oynamaktadır. (Gökulu, Hosta, 2013:1838)

Öte yandan, haber fotoğrafları, görünmezi görünür kılarak, tartışmayı kamuoyunun gündemine taşıyabilme gibi tartışmasız bir erdeme sahiptir; dolayısıyla şiddet veya suç haberlerini medyadan tamamen kaldırmak da mantıklı olmayacaktır, zira gerçekte olan şiddeti daha azmış gibi göstermek okuyucuya yanlış bir toplum ve dünya manzarası sunmak anlamına gelir. Gerçeğin acımasız yüzünü gösteren ve ikon haline gelmiş birçok retorik resim (son örnek; Bodrum sahiline cesedi vuran Aylan) çoğu kez kamuoyunun dikkatini çekmeyi ve farkındalık yaratmayı başarmıştır (Held, 2015).

Sonuç

Kitle iletişim araçları bireylerin yaşamında giderek daha fazla önem kazanıp yer kaplamaktadır. Toplumsal yaşantı içerisinde gelişen kitle iletişim araçları birçok yönden fonksiyonel olarak kullanılmaktadır. Kamuoyu oluşturmadan, toplumsal eğitim ve

öğretime kadar uzanan bir yelpazede bulunmaktadır. Bu geniş yelpaze içindeki en önemli işlevlerinden biri bilgilendirmektir.

Çevresi dışındaki gelişmeleri kitle iletişim araçları vasıtasıyla takip etmeye çalışan modern birey, bu araçlar vasıtasıyla sunulan haberlerdeki dil ve üsluptan ister istemez etkilenmektedir. (Gökulu, Hosta, 2013:1847) Görüntünün de kişiler üzerindeki etkisi tartışmasız bir gerçektir. İnsanlar üzerinde derin izler bırakacak görüntülere ve metinlere yer verilmemesi gerekmektedir. Bazen de insanlar üzerinde derin izler bırakmayacak derecede içerik barındırmayan bazı metinlerin oldukça etkili ve olayı detaylı anlatacak şekilde kaleme alınması da olumsuz etkiler bırakabilmektedir.

Bütün toplumlarda şiddet olgusuyla karşılaşmak mümkündür. Günümüz toplumlarında belirgin olarak ortaya çıkan şiddet olgusuna birey, çeşitli şekillerde maruz kalmaktadır. Maruz kalma biçimlerinden biri ve belki de en etkili medyadır.

Şiddetin, medya da teşvik edici ve özendirici bir sunumu vardır. Sözün özü, ardi arkası kesilmeden, defalarca yinelenerek verilen görüntü ve imgeler bireylerin beyinlerinin ve kalplerinin derinliklerine kadar işler ve kalıcı izler bırakır. Şiddet ve olumsuz içerik içeren programların izlenmesi kişide kalıcı bir iz olarak saldırganlık boyutunun artmasına sebep olmaktadır.

Medya üzerinden şiddetin üretilmesi, deneyimlenmesi, algılanması ve toplum içindeki yansımaları farklılaşmıştır. Şiddetin içselleştirilmesi beraberinde oluşan; acıma, üzülme, öfkelenme, sevinme gibi duygulardan arınmayı sağlaması normalleşme sürecine katkıda bulunmaktadır. Burada başkasının acısından haz alma, şiddeti eğlence aracı haline getirme, acıma duygusunun körelmesi, şiddete karşı kayıtsız kalma ve şiddete çeşitli amaçlar doğrultusunda meyletme söz konusudur. Dolayısıyla kişiye özgü değer yargılarının bilinçaltında meşrulaştırılması söz konusu olmaktadır. Bu suretle empati kurma, acıma hissi ve şiddet mağdurlarının sergilenmesi haz aracına gelebildiği için, bireydeki ahlaki değerleri aşındıran eğilimler tetiklenmektedir. (Yumrukuz, 2017:101)

Toplumdaki insanlarda ilgileriyle tercihleriyle kitle iletişim araçlarını yönlendirme gücüne sahiptir. Medyadaki şiddete bireyler gösteri gözüyle bakıyor bu durum kesildiğinde ise halk gösteri istiyor. İnsanlar şiddet içerikli yayınlara ilgi gösterdikçe reytinglerini yüksek tutma amacındaki medya kapanı da ilgi gösterilen program akışına göre yayınlarını şekillendirecektir. Bu açıdan öncelikle toplumun şiddete karşı duyarlılık kazanması gerekir.

Kitle iletişim araçlarının birey ve toplum üzerinde sahip olduğu etkilerin olumlu ve olumsuz taraflarının olduğu kesindir; ancak günümüzün bir değerlendirilmesi yapıldığında bu etkilemenin olumsuz yönlerinin ağır bastığı görülmektedir. Nitekim bu araçlar, insanları kendilerine bağlayarak, sosyal etkileşimi zayıflatmış, insanların boş zamanlarında birbirleriyle yapabilecekleri fikir alışverişlerini engellemiştir. Böylelikle de birbirinden habersiz, birbirine karşı duyarsız insanlardan oluşan bir toplumun oluşmasına yol açmıştır.

Uygarlık geliştikçe "şiddetin azalacağı" yolundaki öngörülerin aksine, şiddet farklı boyutlarda ve yoğunlukta bütün dünyada yaşanmaktadır. Öyleyse şiddet insan ve insan toplumları için hem evrensel ve hem de toplumsal bir olgudur ve kaçınılmazdır. (Özerkmen, 2012:2)

Şiddet içeriğini medyadan, medyayı da insanların hayatından tamamen çıkarmak mümkün görünmemektedir, çünkü şiddet bireysel ve toplumsal hayatın içinde, hayata dair her şey ise medyanın ilgi alanı içindedir. Ancak kitle iletişim araçlarının, birey üzerindeki etkilerinin yönü değiştirilerek kitle iletişim araçlarının kullanımını insanlık seyrine döndürebiliriz. Medyanın hem olumlu, hem de olumsuz etkisi medya bilinçli ve denetimli olarak kullanıldığı zaman olumlu yönde seyir değiştirecektir.

Medyada şiddet içeren gösterimlerin, etkileri hakkında, araştırma bulgularının ise henüz tam bir kurama oturmadığı, tartışmaların sürdüğü ve daha da süreceği anlaşılmaktadır. Araştırmacıların şimdilik üzerinde birleştikleri ortak sonuç ise, medyanın bir araç olarak kendisi değil ama program unsuru olarak mutlak bir öğretici gücü olduğudur. İşte bu noktada, medyadaki yayınlarda, neyin öğretilmek istendiği sorusu ve buna verilecek cevaplar öne çıkmakta ve önem taşımaktadır. Konuya, mevcut medya uygulamaları itibarıyla bakıldığında ise, 21. yüzyılın başında, medya teknolojisinin keşfedilmiş son derece güçlü eğitim araçlarının, bugünkü yayın programları ile insanlığa gereken çok olumlu hizmetleri vermeden harcanıp gittiğini görerek, sızlanmamak mümkün olmamaktadır. (İşçibaşı, 2002:51)

Bilgi çağının en temel yapı taşlarından biri ve 4. kuvvet olarak adlandırılan medya; toplumların, siyasetin, kamuoyunun, demokrasinin vb. gibi sınırsız alanın sağlam yapılarının oluşumundaki görevini, başarıyla yerine getirmek zorundadır. Bu nedenle çeşitli kar amaçlı ya da farklı içerikler içeren unsurlardan uzaklaşıp görevlerinin bilincine varması ve sorumluluklarını unutmaması ve 21. yy. yakışan bir işleyişe sahip olması gerekmektedir. (Yücedoğan, 2002:113)

Şiddet suçtur, dolayısıyla şiddeti haklı göstermek de suçtur. Şiddet ögesi içeren haberler, fotoğraflar ince elenip sık dokunmalıdır. Televizyondan, internete, cep telefonundan gazeteye ve bilgisayara kadar, neredeyse su-ekmek gibi –varlıklısından yoksuluna hemen herkes için- hayatın ayrılmaz bir unsuru hâline gelen medyanın görevi halkı duygusal olarak yönlendirmek değil, bilgi vermektir.

Her meslek ve sektörde olduğu gibi medyada da uygulanması beklenen bazı etik kurallar vardır. PACE'nin Medya Etiği kuralları tarihsel tecrübe ve akademik bilgilere dayanılarak hazırlanmıştır ve demokratik olan her ülkede uygulanması beklenmektedir (Held, 2015).

Toplumlardaki şiddet ve saldırgan davranışlardaki artış, yönetimleri yasal düzenlemeler yapmaya iterken, artık uluslararası düzenlemeler gündeme gelmektedir (Pınar, 2006:35).

Birçok ülkede hükümetler, medyanın olumsuz etkilerinden başta çocuk ve gençleri korumak üzere yasal düzenlemeler gerçekleştirmişlerdir. Türkiye’de de bu amaçla Radyo ve Televizyon Üst Kurulu kurulmuştur. “6112 sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayın Hizmetleri Hakkında Kanun”un özellikle yayın ilkeleri gereği RTÜK; cinsel ve şiddet içerikli yayınları da denetlemekte ve ihlal tespit ettiğinde ağır yaptırımlar uygulayabilmektedir. Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu da cinsel ve şiddet içerikli suçların internet ortamında işlenmesi hâlinde “23/5/2007 tarih 5651 sayılı İnternet Ortamında Yapılan Yayınların Düzenlenmesi Ve Bu Yayınlar Yoluyla İşlenen Suçlarla Mücadele Edilmesi Hakkında Kanun” ile bu tür ihlallerin yapıldığı internet sitelerine erişimi engellemektedir. Ayrıca 01/11/2007 tarihli “İnternet Toplu Kullanım Sağlayıcıları Hakkında Yönetmelik” ile de internet toplu kullanım sağlayıcılarına konusu suç oluşturan içeriklere erişimi önleyici içerik filtreleme yazılımını kullanma zorunluluğu getirilmiştir (Zorlu, 2016:29).

Dünyada medyada şiddetin sonuçları ve önlenmesine yönelik çalışmalar bir “halk sağlığı” konusu olarak ele alınmaktadır. Bu doğrultuda Türkiye’de medya şiddetinin araştırılmasını sağlayacak Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı ve Sağlık Bakanlığının da içinde bulunacağı ve ortak akademik çalışmaların yapılacağı bir platforma ihtiyaç duyulduğu ise açıktır.

Kaynakça

Dergiler

- Altıntaş, M. (2017). İnternet Medyası Ve Şiddet:İnternette Sunulan Şiddet Haberlerinin Toplum Üzerindeki Etkisi. *Erciyes İletişim Dergisi*, cilt:5, sayı:1, s.s:182-192
- Arslan, A. (2004). Medyanın Birey, Toplum Ve Kültür Üzerine Etkileri. *Uluslar arası İnsan Bilimleri Dergisi*, cilt:1, sayı:1, 1-12
- Arslan, A. Doğan, B. (2017). Çevrimiçi Şiddet: Bir Siber Zorbalık Alanı Olarak “Potins” Örneği. *Marmara İletişim Dergisi*, sayı:27, s.s:95-119
- Aslan, A. Doğan, B. (2017). Çevrimiçi Şiddet: Bir Siber Zorbalık Alanı Olarak “Potins” Örneği. *Marmara İletişim Dergisi*, sayı:27, s.s:95-119
- Aydemir, M. (2014). Medyada Şiddetin Dönüşümüne Bilinçaltı Etki Yöntemleri Ve “Mutlu Şiddet” İlişkisi . *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi* cilt:16, özel Sayı:1, s.s:166-170
- Bal, N. (2013). Sosyolojide Şiddet Kavramı. *Yurt ve Dünya Dergisi*, sayı:6
- Çetin, Z. (2014).Kitle İletişim Araçları ve Şiddet. *Marmara İletişim Dergisi*, cilt:10 s.s:139-158
- Dursun Y. (2011) Şiddetin İzini Sürmek: Şiddet Nedir? *Felsefe ve Sosyal Bilimler Dergisi*, sayı:12, s.s:1-18
- Ergeç, N. Doğan, M. (2016) Medyada Şiddet; Televizyon Çizgi Diziler Üzerine Bir İnceleme, *Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt 25, Sayı 1, s.s:43-58
- Gökulu, G. Hosta, N. (2013) Basında Kadına Yönelik Şiddet Haberlerinin Analizi: Hürriyet, Sabah Ve Posta Gazeteleri Örneği (2005-2008). *International Journal of Social Science*, 6 (2), s.s:1829-1850
- Güleç, H. Topaloğlu, M. Ünsal, D. Altıntaş, M. (2012) Bir Kısır Döngü Olarak Şiddet. *Dergipark* 4/1, s.s:112-137
- Held, D. (2015). Medyada kanıksadığımız Şiddet. *İndigo Dergisi*, sayı:120
- İşçibaşı, Y. (2002).Medyada Şiddet Konusunda Bazı Sorular. *Kurgu Dergisi*, sayı:19, s.s:47-52
- Kayhan N. (2015).Medyadaki Şiddet Kültürünün Çocuklara Etkisi Ve Mağduriyetler, *Toplum Bilimleri Dergisi*, 9 (18), s.s:61-91
- Kocacık, F. (2001).Şiddet Olgusu Üzerine .*C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, Cilt 2, Sayı 1

- Kocadaş, B. (2004).Kitle İletişim Araçları Eğitim İlişkisi. *Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi* IV Sayı: 2
- Kocadaş, B. (2005).Kültür ve Medya. *DergiPark* sayı:34
- Özer, Ö. (2017).Medyada Şiddet Kullanımı: Şiddet Ekonomisi, Medyanın İdeolojik Şiddeti ve Yetiştirme Kuramı Açısından Bir Değerlendirme. *Marmara İletişim Dergisi*, sayı:27, s.s:1-19
- Özerkmen, N. (2012) “Toplumsal Bir Olgularak Şiddet” *Akademik Bakış Dergisi* Sayı: 28
- Palabıyıkoglu, R. (1997).Medya ve Şiddet. *Kriz Dergisi* 5 (2), s.s:123-126,
- Polat, O. (2016) Şiddet. *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, cilt:22, sayı:1, s.s:15-34
- Savaş, G. (2004) Kitle İletişim Araçlarına Eleştirel Bir Yaklaşım, *İnsan Bilimleri Dergisi*, Sayı:1, s.s:1-5
- Soydan, E. Alparlan, N. (2014) Medyanın Doğal Afetlerdeki İşlevi. *İstanbul Sosyal Bilimler Dergisi*, sayı:7, s.s:55-57
- Taşal, B. Vural, F. (2011)Şarkı Sözlerinde Şiddet Ögesi: Aksaray İli İlköğretim İkinci Kademe Öğrencileriyle Yapılan Bir Çalışma. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, s.s:251-259
- Yumrukuz, Ö. (2017) Şiddete Karşı Duyarsızlaşma ve Sosyal Medya İlişkisi Üzerine Bir İnceleme, *Marmara İletişim Dergisi*, sayı:28, s.s:89-106
- Yücedoğan, G. (2002). Terör, Savaş, Şiddet ve Medya. *İletişim Fakültesi Dergisi*, sayı:13, s.s:105-114
- Zorlu, Y. (2016). Medyadaki Şiddet ve Etkileri. *Dergipark*, cilt:11, sayı:1, s.s:13-32

Tezler

- İşiker, F. (2011). Televizyon Yayınlarında Şiddet. Uzmanlık Tezi. Ankara: Radyo ve Televizyon Üst Kurulu.
- Pınar, N. (2006) Görsel Medya Ve Şiddet Kültürünün Orta Öğretim Öğrencileri Üzerine Etkisi. Yüksek Lisans Tezi. Selçuk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Beden Eğitimi Ve Spor Öğretmenliği Anabilim Dalı.
- Taylan, H. (2011).Televizyon Programlarındaki Şiddetin Yetiştirme Etkisi: Konya Lise Öğrencileri Üzerine Bir Araştırma. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

İnternet Kaynakları

<https://www.morcati.org.tr/tr/yayinlarimiz/brosurler/185-cinsel-siddeti-dile-getirmek-guc-ama-mumkun> Erişim tarihi:20.03.2018

<https://www.e-psikiyatri.com/KITLİLE-İLETİSİM-ARAÇLARINDA-SİDDET-VE-TEKNOLOJİK-BAGİMLİLİK-107> Erişim tarihi: 23.03.2018.